Byrokracie

Anotace:

Byrokracie je jedním z průvodních jevů moderní společnosti. Neosobní výkon moci založený na autoritě nadřízených a poslušnosti vůči subalterně zprostředkovaným normám eliminujícím osobnost úředníka na maximální možnou míru, postup, který učinil jeho úřadování a rozhodnutí odosobněným a zbavil jej za ně do značné míry odpovědnosti, to vše se stalo stavebními kameny modernizace. Anonymní byrokracie, zvláště správní, byla sice efektivní, ale zároveň do značné míry odosobněná. Bez byrokratických metod by nebyla nacistická genocidní politika zdaleka tak úspěšná. Zároveň ale žádný byrokratický aparát nefungoval zcela bezchybně a zásadní byl koneckonců lidský faktor, tedy postoj jednotlivých úředníků. Kapitola usiluje o postihnutí byrokratického aparátu v protektorátu jak v rovině jeho odosobnění, tak vzhledem k lidskému faktoru.

Didaktika:

Jako ústřední materiál této kapitoly doporučujeme ukázku *Vykazování*, která ilustruje byrokratický rozměr holocaustu. V rozhovoru dvou vysoce postavených úředníků se zrcadlí instrumentální přístup k lidem jako číslům v seznamu. Ukázka ilustruje teze sociologa Zygmunta Baumana o byrokracii jako klíčové složce a nástroji, bez kterého by holocaust nebyl možný. Koncentraci Baumanových úvah najdete v textu Role byrokracie v holocaustu.
Hlavním didaktickým cílem této kompozice je vyvázání obrazu holocaustu z ikonických obrazů utrpení. Obraz neosobní byrokracie je v kulturní paměti „zakryt“ obrazy utrpení a obrazy sadistických dozorců, cílem této kompozice je osvětlení role, kterou byrokracie v jakémkoli moderním státě může sehrát. Krátká ukázka vyzývá ke kladení otázek po funkčnosti etiky v byrokratickém prostředí, po tom, nakolik je úředník v ukázce nacistou a nakolik je prostě úředníkem, který sčítá položky. Smyslem kompozice není démonizace byrokracie jako takové, ale snaha dovést žáky k poznání, že každý byrokratický proces musí mít nutně nějaký etický rámec a pouhá „expertnost“ není zárukou odpovídajícího výkonu. Ukázka a případně i text (primárně určený spíše středním školám) můžou posloužit jako východisko k diskusi o roli byrokracie v demokratické společnosti a potřebě vymezení rolí mezi politickou reprezentací, byrokracií a občanskou veřejností.